

Hagedissen vangen aan de Seinpostweg

Rob van Westbroek, Annie Zuiderwijk, Gerard Smit & Axel Groenveld

Het Seinpostduin bij moest wijken voor de uitbreiding van Zeehaven IJmuiden. Op dit kleine stukje zeereep hadden echter een aantal zandhagedissen hun domicilie gevonden en de zandhagedis is nu eenmaal een diersoort die volgens nationale en internationale wetten beschermd is. Zeehaven IJmuiden, eigenaar van het terrein, heeft daarom in overleg met andere partijen compenserende maatregelen laten opstellen. Daarnaast is er ook een plan gemaakt voor het wegvangen en in een veilig leefgebied loslaten van de aanwezige zandhagedissen. Op basis van het compensatieplan heeft het ministerie van LNV een ontheffing verleend. Zeehaven IJmuiden kon hiermee na 1 oktober 2001 (het einde van de activiteitsperiode van zandhagedissen) beginnen met afgraving van het terrein. Voor deze datum diende de zandhagedissen te worden overgebracht naar hun nieuwe locatie.

Inmiddels was het eind augustus en krioelde het van de pas geboren hagedisjes. De tijd begon te dringen, want de volwassen dieren zouden al snel hun winterslaapplaatsen op zoeken. In overleg met Natuurmonumenten was er een goede locatie gevonden om de ontheemde dieren onderdak te bieden.

Actie wegvangen

Op de eerste vangdag hoopten we met een bliksemactie zoveel mogelijk dieren te pakken te krijgen. Met zes

man sterk togen we op 31 augustus naar het 3-4 hectare grote gebiedje. Het was die dag wisselvallig weer, korte zonnige perioden afgewisseld met buien. Een voorbode van het koude weer dat september kenmerkte. Met in totaal 11 hagedissen (8 adulten en 3 juvenielen) was het, gezien de omstandigheden, nog een redelijk succesvolle dag. Op de eerste vangdag zijn 80 vangpotten ingegraven. Op acht locaties waren raaien van tien bloempotten (19 cm diep) ingegraven langs de randen van struweel en weelderige helmvegetatie. De onderlinge afstand tussen de potjes bedroeg ongeveer vijf meter.

Vangpotjes controleren

Tot 1 oktober werden de potjes dagelijks gecontroleerd door Rob van Westbroek, een duinhagedissen-monitoorder van het eerste uur. Als de weersomstandigheden gunstig waren, wat helaas niet vaak het geval was, werd het duin zigzaggend doorlopen op zoek naar dieren. De waargenomen dieren zijn vervolgens door Rob met de hand gevangen. Plekken waar een dier werd gemist zijn later opnieuw bezocht. Vaak kon het diertje op een andere dag alsnog worden gevangen. Na een maand kon Rob de balans opmaken: In totaal waren er in het hele gebied 153 hagedissen gevangen, 19 adulten en 134 juvenielen. Het onderstaande overzichtje geeft de verdeling van de vangsten weer op het seinpostduin, na het plaatsen van de potjes.

Vangsten op het terrein met ingegraven potten van 1 tot en met 30 september 2001

	juvieniël		adult		totaal	
	aantal	procent	aantal	procent	aantal	procent
potjes	37	31%	1	11%	38	29%
handvangsten	83	69%	8	89%	91	71%
totaal	120		9		129	

Vóór het ingraven van de potten waren al 11 hagedissen geteld (8 adult en 3 juveniel); daarnaast werden nog 13 hagedissen (11 juvenielen en 2 adulten), door Rob gevangen op een ander stukje duin, net aan de andere kant van de weg. Ook dit stukje duin zal verdwijnen.

Vangen versus vangpotjes

Al met al zijn de meeste dieren (71%) met de hand gevangen. Het totaal aantal gevangen volwassen dieren is beperkt, zeker in vergelijking met het aantal van 134 juveniele dieren. Blijkbaar hebben de volwassen dieren er voor gekozen om na de ontzettend warme zomer, die van mei t/m

Zeereep Seinpostduin. Hier werden de afwijkende en opvallend kleine juveniele zandhagedisjes gevonden. Foto: Rob van Westbroek

augustus duurde, de koude en natte septembermaand maar te omzeilen door vervroegd de winterslaap in te gaan. Slechts één volwassen vrouwtje werd in de vangpotjes gevangen. Of de vangpotjes-methode een relevante aanvulling vormt voor het vangen van volwassen hagedissen, kon dus door de vroeg invallende koude niet worden vastgesteld.

Bijna alle juvenieltjes gevangen

Rob heeft zelf het idee dat hij zo'n 80 tot 95% van de juvenieltjes op het terrein heeft weggevangen. Op alle plekken waar hij ze heeft gezien, zijn ze uiteindelijk ook gevangen. Het actief opzoeken van plekken waar eerder dieren zijn gezien is natuurlijk een voordeel ten opzichte van vangpotjes. De laatste bestrijken maar een deel van het terrein. De potjesvangsten zijn wel een goede aanvulling op de handvangsten geweest. Vooral op de wisselvallige dagen waarop geen dieren werden gezien, werden soms wel juvenielen in de potten gevonden. Uitgaande van een legselgrootte van gemiddeld zo'n zes eieren, en de vangst van 134 juvenielen is er dus sprake van een minimum aantal van 22 vrouwtjes die eieren hebben afgezet op het Seinpostduin. Het totaal aantal volwassen dieren zal dus waarschijnlijk zo'n 60 hagedissen zijn geweest. Dit aantal komt grofweg overeen met de populatieschattingen die van te voren waren gemaakt op grond van inventarisaties van Bureau

Waardenburg (± 30-60 dieren) en Natuurbalans (± 50 dieren). Van de volwassen dieren is dus ongeveer eenderde deel weggevangen.

Opmerkelijke waarnemingen

Door Rob zijn jarenlange ervaring met (zand)hagedissen vielen hem een paar bijzonderheden op aan de juveniele hagedisjes. Zo bleek bijvoorbeeld dat de juveniele hagedisjes die hij ving op de westelijke duinhelling van de zeereep, aanmerkelijk kleiner waren dan die op de zuidoost zijde van het duin. Ook vond hij op de westzijde heel laat nog, op 30 september, een pas geboren juvenieltje (de navel was nog geheel open). Alles wijst er dus op dat de eieren die aan de westzijde zijn gelegd, ofwel later gelegd zijn, ofwel een langere ontwikkelingstijd nodig hebben gehad om uit het ei te kruipen. Dat laatste is wel aannemelijk gezien de koude zeewind die de helling af en toe teistert.

Inteelt?

De tweede opmerkelijke waarneming betrof een aantal juvenielen met een afwijkende stand van de voorpoten, die niet goed ontwikkeld waren. Het betrof zo'n zes dieren die hoogstwaarschijnlijk afkomstig waren van het zelfde legsel, daar zij alle zes in en nabij hetzelfde vangpotje gevangen zijn. Op geen enkele andere locatie werden juvenielen met een dergelijke afwijking gevonden. Een dergelijke afwijking is wel bekend van zandhagedispopulaties met een hoge mate van inteelt. Toch lijkt op het Seinpostduin niet echt sprake te zijn van een sterk ingeteelde populatie. Tenzij broer en zus elkaar natuurlijk net op het juiste moment getroffen hebben.

Toekomst

Ondanks de slechte weersomstandigheden en dankzij de inspanningen van Rob van Westbroek, die toch zo'n twee tot vier uur per dag in deze reddingsactie heeft geïnvesteerd, is het gelukt een flink aantal zandhagedissen weg te vangen en te verplaatsen naar een geschikte locatie. Hopelijk gaan ze hier, onder het toezicht van Natuurmonumenten een goede toekomst tegemoet. Rob zal 'de toekomst' in ieder geval monitoren!